

4. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15 грудня 1993 року № 3689-XII (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 7, ст. 36), URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>

5. Оцінка майнових прав інтелектуальної власності, Національний стандарт № 4: постанова Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 року № 1185, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-п#Text>

6. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), версія перекладу українською мовою - 2011 рік URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text

Комаринська Юлія Борисівна,

професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Руденко Андрій Іванович,

старший викладач кафедри вогневої підготовки Національної академії внутрішніх справ

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ОБІЗНАНОСТІ В ПИТАННЯХ ТАКТИКИ ВЕРБАЛЬНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

На жаль, воєнні дії на території України призводять, не лише до руйнувань міст і сіл, втрати життя військових та цивільних, руйнувань екосистем, забруднення територій, тощо, а й до посилення агресії у побутових стосунках серед членів родини. Так за даними Офісу Генерального прокурора України у період січень-вересень 2022 року кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством складала 2447, за аналогічний період у 2023 році – 4861, у 2024 році – 7267 фактів [1].

З однієї сторони така ситуація свідчить про збільшення обізнаності населення, щодо шляхів виходу з насильницьких відносин, збільшення довіри до поліції та інших правоохоронних інституцій, а з іншої сторони – про погіршення морально-психологічного стану населення. Зрозуміло, що ситуація вимушеного переміщення осіб із їх звичних середовища проживання (рідне місце, знайомі магазини, звичне та тривале

місце роботи, колеги та сусіди, розплановане життя, тощо) призводить до замкнутості, недовірі до оточуючих, агресії до близьких людей. Також слід зазначити, що отримання в наслідок війни травми та каліцтва також загострюють ситуацію, впливаючи на комунікацію як із рідними так із оточуючими. Такі обставини, у випадках виникнення кримінально-протиправних ситуацій, призводять до ускладнення слідчих ситуації, виникнення протидії розслідуванню.

З іншої сторони правоохоронці, які працюють у посиленому режимі, які як і всі українці виснажені умовами щоденних та щонічних атак ворога, першими прибуваючи на місця руйнувань, вимушено переживають всі втрати та руйнування громадян, що впливає на погіршення комунікативної складової під час проведення вербальних слідчих (розшукових) дій у провадженнях по фактам домашнього насильства та пов'язаних із ним кримінальних правопорушень. Саме тому виникає потреба в отриманні додаткових криміналістичних рекомендацій, щодо тактики проведення вербальних слідчих (розшукових) дій, що відповідають умовам воєнного стану.

На зазначену проблему також звертає увагу заступниця міністра внутрішніх справ України Катерина Павліченко [2], яка наголошує на посиленні підготовки підрозділів НПУ на деокупованих територіях та з громадами, у питаннях протидії домашньому насильству й на посиленні психологічної підтримки правоохоронців. Зазначивши, що саме ці потреби обумовлені тим, що під час повномасштабного вторгнення робота українських поліцейських сильно змінилася.

Практики, повинні бути готові забезпечити різноманітні потреби у спілкуванні з населенням на територіях, де до недавно лунали вибухи, руйнувалися будівлі, а також з військовими (в тому числі демобілізованими), які повернулися з місць ведення активних бойових дій, де піддавалися впливу звуків пострілу та вибухів зброї різного калібру, звуків роботи двигунів великої потужності, тощо. Вплив таких факторів може призвести до серйозних, навіть незворотних травм як слуху так і зору, та інших ушкоджень, що призводять до інвалідності.

Найбільш поширеними є мінно-вибухові поранення, також відомі як вибухова травма – це ушкодження організму, що виникають під дією низки факторів, які активуються під час вибуху гранати, міни чи інших боєприпасів. Вибух спричиняє різноманітні травми, зокрема, від ударної хвилі, уламків корпусу боєприпасу, газоподібних речовин і токсичних компонентів.

Мінно-вибухові поранення відрізняються від побутових травм своєю тяжкістю і специфікою [3].

Вибухові травми можуть бути різного масштабу та складності. Здебільшого ураженню піддаються органи, наповнені повітрям. Первинна вибухова травма – та, що виникла через проходження ударної хвилі крізь тіло людини. Баротравма небезпечна для органів слуху, зору, головного мозку, легень, черевної порожнини. Контузія найбільш характерна для головного мозку. Під час контузії може спостерігатися нетривала втрата свідомості, часткова або повна відсутність слуху, зору. Вторинна вибухова травма є найпоширенішою. Викликана механічною дією сторонніх предметів, осколків, уламків на тіло людини. Найбільша кількість постраждалих має саме вторинні вибухові травми, особливо це стосується відкритих частин тіла – голови, шиї, верхніх кінцівок. До таких пошкоджень належать порізи, переломи, вивихи, рани будь-якого типу та ін. [4].

Всі ці обставини, у переважній більшості випадків, призводять складнощів у процесі отримання інформації про подію кримінального правопорушення, що вже не пов'язане із воєнними діями, а має ознаки домашнього насильства. Саме тому, перед поліцейськими повстає нове завдання – забезпечити ефективну комунікацію зі всіма учасниками кримінального провадження, особливо з особами з мінно-вибуховими травмами, або отриманою в наслідок воєнних дій, інвалідністю.

Що стосується комунікації з глухими або слабочуючими особами, можливим є обрання декількох методів комунікації, адже, враховуючи реалії нашого часу, не завжди є можливість залучити до процесу спілкування професійних перекладачів жестової мови. Використовувати можливо і електронні перекладачі мови жестів, комп'ютерну техніку для формування тексту, складання рукописних нотатків, читання по губам, зміну висоти тону та розмову з повільнішою швидкістю. Необхідно враховувати саме період від отримання травм до настання моменту необхідності передачі інформації поліцейському, цей період має визначальну роль для розуміння на якому рівні особа з вадами слуху володіє жестовою мовою, чи є у такої особи близькі та знайомі, які здатні надати допомогу у процесі спілкування, на такому рівні, що задовільнить, в першу чергу особу з вадами слуху.

Розмовляючи з людиною, що не чує, або має обмежений слух, дивіться їй прямо у вічі і говоріть чітко. Деякі люди читають по губах. Намагайтесь стояти так, щоб ваші уста було добре

видно та щоб вам нічого не заважало. Під час розмови дивіться прямо на особу й не закривайте вашого обличчя й рота. Знайте, що яскраве сонячне світло чи тінь можуть заважати сприйняттю, ускладнюють читання по губах. Говоріть чітко своїм звичайним голосом та зі своєю звичайною швидкістю, крім випадків, коли особа попросить говорити голосніше чи повільніше. Використовуйте чіткі, коротші речення. Якщо особа з інвалідністю не зрозуміла Вас, не бійтесь повторити щойно сказане або спробуйте перефразувати речення. Деяким особам, що не чують або мають обмежений слух, може бути легше зрозуміти Вас, якщо Ви також використовуватимете жестикуляцію руками, щоб пояснити напрям руху; також для правильного спрямування осіб з інвалідністю допомагає використання мап.

Якщо Вас не зрозуміли, запропонуйте поспілкуватись за допомогою ручки й паперу, або технічних засобів таких як планшет, телефон комп'ютер, попередньо узгодивши розмір і якість шрифту. Розмовляючи з людиною, яка має труднощі в спілкуванні, слухайте її уважно. Майте терпіння її вислухати, чекайте доки людина закінчить фразу. Не виправляйте її та не намагайтесь пояснити щось замість неї. Якщо це потрібно, ставте короткі запитання, які потребують коротких відповідей [5].

Побудова комунікації з особами які, мають вади зору, також є складною та потребує ретельної моральної, етичної та психологічної підготовки. Для того щоб встановити психологічний контакт із такою особою необхідно дотримуватися основоположних правил: коли розмовляєте із людиною з інвалідністю, звертайтеся безпосередньо до неї, а не до супроводжувачого, який присутні під час розмови; коли зустрічаєтесь з людиною, яка погано чи взагалі не бачить, обов'язково назвіть себе та тих людей, які прийшли з вами; коли зустрічаєте людину з собакою-поводирем, слуховою або допоміжною собакою, важливо пам'ятати, що собака працює. Майте на увазі, що навіть якщо може здатися, що собака не виконує завдання в цей момент, вона все ще на виклику і повинна приділити всю свою увагу людині, яку вона супроводжує; розмовляючи з людиною, пам'ятайте, що собака в цей час працює, і очікує вказівок хазяїна – не розмовляйте з собакою, не кличте і не видавайте звуків до неї, не торкайтесь собаки, не запитавши і не отримавши дозволу, не сприймайте за конфлікт, якщо вас попросять не гладити собаку, не годуйте собаку, не давайте собаці команд – це робота господаря [6].

Належна комунікація важлива під час проведення досудового розслідування з будь якою людиною. Особливо важлива вона для певних осіб з інвалідністю, отриманої в наслідок воєнних дій, наприклад, людина з порушенням зору, слуху, з втраченими кінцівками тіла. Загальними рекомендаціями, для побудови належної комунікації, у таких випадках є:

- не ставте особистих запитань про інвалідність людини;
- не робіть висновків, що особа з інвалідністю потребує допомоги, тому що вона має інвалідність;
- завжди спочатку спитайте, і якщо особа з інвалідністю каже Вам, що він/вона не потребує Вашої допомоги, просто прийміть цю відповідь;
- не нав'язуйте свою допомогу й не ображайтесь, якщо від Вашої пропозиції відмовляться;
- не торкайтесь людини з інвалідністю чи їх допоміжних засобів пересування без їх дозволу;
- якщо Ви не впевнені у тому, що саме Вам потрібно робити – спитайте [5];
- уникайте поблажливих евфемізмів, таких як «особливі», «особливі потреби», «люди з особливими потребами»;
- використовуйте точні та нейтральні описи людини та ситуації;
- уникайте посилань, які викликають або передають дискомфорт, жалість, біль або почуття безнадії [6].

Враховуючи зазначене, та реалії сьогодення, вважаємо за доцільне розроблення та впровадження в систему підвищення кваліфікації поліцейських, що реалізують засади запобігання та протидії домашньому насильству, а також забезпечують досудове розслідування даної кримінальної протиправності, курс із визначення засад побудови комунікації із особами з інвалідністю.

Список використаних джерел

1. Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. *Головна - Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchynili-kriminalni-pravoporushennya-2>.

2. Оптимізація підготовки українських поліцейських: Катерина Павліченко зустрілась із керівництвом СРМУ та PSP. *Just a moment...* URL: <https://mvs.gov.ua/news/optimizaciia-pidgotovki-ukrayinskix-policeiskix-katerina-pavlicenko-zustrilas-iz-kerivnictvom-cpmu-ta-ppsp>.

3. Вовк А. Травми від мінно-вибухових пристроїв: надання першої допомоги / tacmedicine.in.ua. *tacmedicine.in.ua*.

URL: <https://tacmedicine.in.ua/post/travmy-vid-minnovybukhovyykh-prystroyiv-nadannya-pershoyi-dopomohy>.

4. Поранення внаслідок вибухів. *МДЦ Експерт - лідер з надання медичних послуг МРТ КТ УЗД » Комп'ютерна Томографія Магнітно-Резонансна Томографія Ультразвукове Дослідження*. URL: <https://mdcexpert.com/articles/poranennia-vnaslidok-vybukhiv/>.

5. Територіальне управління Державної судової адміністрації України в Сумській області. *Територіальне управління Державної судової адміністрації України в Сумській області*. URL: <https://su.court.gov.ua/tu19/gromadyanam/inva/inva-1>.

6. Better communication. *Queensland Government | Queensland Government*. URL: <https://www.qld.gov.au/disability/community/communicating>.

Курилін Іван Ростиславович,
доцент кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент;
Пяковський Вадим Валерійович,
професор кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, професор

ПИТАННЯ ЕЛЕМЕНТНОГО СКЛАДУ МЕХАНІЗМУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

В криміналістиці механізм кримінального правопорушення прийнято розуміти як складну динамічну систему, елементи якої розкривають зміст злочинної діяльності та включають: суб'єкт кримінального правопорушення; предмет протиправного посягання; спосіб учинення кримінального правопорушення (як систему детермінованих дій); обстановку (місце, час, умови); злочинний результат, зв'язки між діями (способом) і злочинним результатом тощо. З цього приводу П. Д. Біленчук зазначає, що вихідним моментом механізму вчинення протиправної дії є сукупність взаємозалежних та послідовних дій винної особи, пов'язаних з використанням знарядь та засобів, спрямованих на досягнення злочинного результату та його приховування [4, с. 347].

На наше переконання, з функціонального погляду, механізм кримінального правопорушення слід аналізувати, як